

UČITELJSKI TOVARIŠ

Glasilo avstrijskega jugoslovanskega učiteljstva

Vse spise, v oceno poslane knjige itd. je pošiljati samo na naslov:

**Uredništvo Učiteljskega Tovariša
v Idriji.**

Rokopisov ne vračamo.

Vse pošiljatelj je pošiljati franko.

Učiteljski Tovariš izhaja vsak petek popoldne.

Ako je ta dan praznik, izide list dan pozneje.

Vse leto velja . . . 8 K
pol leta 4 „
četrť leta 2 „
posamezne številke po 10 h.

Za reklamne notice, pojasnila, poslana, razpise služb je plačati po 20 h za petit-vrsto. Priloge poleg poštnine 6 K.

Za oznanila je plačati od enostolpne petit-vrste, če se tiska enkrat . . . 14 h
„ „ „ dvakrat . . . 12 „
„ „ „ trikrat . . . 10 „
za nadaljnja uvrščenja od petit-vrste po 8 h.
Oznanila sprejema Učiteljska tiskarna (telefon št. 118).

Naročnino, reklamacije, to je vse administrativne stvari je pošiljati samo na naslov:

**Upravništvo Učiteljskega Tovariša
v Ljubljani, Gradišče št. 2.**

Poštna hranilnica št. 53.160.

Reklamacije so proste poštnine.

Država naj prevzame od dežel 50% stroškov za ljudsko šolstvo! — Ali ste že poskrbeli, da je sprejeta, podpisana in odposlana tozadevna resolucija z utemeljevanjem vred v smislu uvodnika v naši zadnji številki? — Ako še ne, storite to takoj!

Naš odgovor.

Jako nas je razveselil „Slovenec“ v številki 105. s člankom „Slomškova zveza“. Stavil nam je več vprašanj, ki jim hočemo stvarno odgovoriti. Naš odgovor se opira na gola dejstva, zato upamo, da nam bo kolega Slomškar dal jasen in stvaren odgovor. Dogovorimo se kot možje, ki imamo velevažen posel — narodno odgojo — v svojih rokah. Upamo, da naš odgovor ne naleti na gluha ušesa, da ga ne bodo smatrali, kakor že naprej pove članek, za neumnost.

Odgovarjamo po vrsti stavljenim vprašanjem.

„Sedaj vas pa vprašamo, kdo je bolj dosleden, ali tisti, ki je zvest svoji prisegi in vesti, ki verskonravno vzgaja mladino in zunaj šole zagovarja krščanske principe, ali pa tisti, ki govori otrokom v šoli o Bogu, zunaj šole je pa — svobodomislec?“

Seči moramo nazaj! Letos obhajamo 40 letnico novega šolskega zakona. Ali je članek znano, kako se je učiteljstvu godilo v konkordatski dobi, ko je imela duhovščina neomejeno oblast nad šolstvom in učiteljstvom? Ako mu ni znano, ima še na izbero prič med učitelji iz te dobe, pa tudi med preprostim narodom. Bil je pravi hlapec duhovščine, ki se ni smel ganiti brez njenega dovoljenja. Cerkovništvo in orglarija — to je bilo glavna služba in delo, šola in odgoja je bila postranska stvar. Tako je še danes na Tirolskem. Kdor se je drznil brez dovoljenja svojega župnika ali nadzornika-duhovnika kaj malega po svojem ukreniti, ga je zadela huda kazen ali javno zaničevanje. Samo en zgled! Mlad učitelj si je pustil brez dovoljenja svojih predstojnikov

ra-ti brado. Na povleje župnika je ni hotel odstraniti. Prišel je dekan inspicirat šolo; šolski otroci z učiteljem so ga pričakovali v vrsti pred šolo. Prvo delo dekanovo je bilo, da zgrabi učitelja za brado vpricho otrok in občinstva in ga vleče 15 korakov daleč. Ni čuda, da je ta učitelj obsojal tako ljubeznivo katoliško postopanje — izstopil je iz službe in živi še danes v visoki starosti kot srečen zasebnik z gnevom v sreču na katoliški barbarizem. Na zahtevo povemo lahko ime in priče!

Novi šolski zakon je napravil konec takim neznosnim razmeram.

Učiteljstvo ga je pozdravilo z velikim veseljem, zlasti zaradi tega, ker je upalo, da bo stanu primerno živelo, kakor je bilo zajamčeno v zakonu — a bilo je varano do danes in tako ostane bržkone tudi v nedoglednem času. Kakor se je veselilo učiteljstvo, tako je bila poparjena in nezadovoljna duhovščina. Ker je bilo učiteljstvo s šolo vred iztrgano iz njenih rok, ni mogla preboleti tega udarca. Zakon je bil od papeža proklet in tak je nepreklicno še danes. Zaradi tega ga smatra naša duhovščina še danes za brezverski šolski zakon. Nešteto-krat so se čitali po naših cerkvah pastirski listi o tem brezverskem šolskem zakonu. Ni bilo nobene izjeme pri nas, čeprav ni dobiti med Slovenci drugoverskih učiteljev. Mi vsi, ki smo prisegli poučevati po tem zakonu, smo prokleti brezverci — tudi Slomškarji niso iz-
vzeti.

Da se je dosledno pisalo vedno proti sedanjim šoli in učiteljstvu, je obče znano. Klerikalno časopisje ni odnehalo blatiti, zasramovati, poniževati in jemati ugleda nam in šoli, ta gonja traja še danes. Ker je pa videla duhovščina, da vsa ta gonja ne izda ničesar, se je postavila na drugo stališče. Sklenila je razcepiti učiteljstvo na dva dela.

Vsak učitelj se mora držati prisegi in šolskih zakonov. Pri nas je pri odgoji protiverski pouk izključen. Najmanjša beseda v tem smislu bi bila usodepolna za vsakega učitelja.

Do danes nam še ni znan slučaj, da bi bil kak učitelj na slovenskem izključen zaradi brezverskega poučevanja. Po tej poti nam

torej naša duhovščina ni mogla priti do živlega.

Šolski zakon je obrodil mnogo lepih sadov in priljubil se je našemu narodu. Šolska izobrazba in učiteljstvo ima danes med narodom imenitno ulogo. To je tudi duhovščina izprevidela. Strah jo je obšel, da bi ne prišlo učiteljstvo do prvenstva — ugled duhovščine bi potem trpel, kar pa ne sme biti. Zato je napovedala učiteljstvu, ki se drži „prokletega šolskega zakona, boj na nož. Mi, ki se držimo prisegi in od presvetlega vladarja potrjenega zakona, smo brezverci ali svobodomislici, oni pa, ki so z duhovščino proti temu zakonu, so imenovani pravi katoliški učitelji, to so naši Slomškarji, ki zaradi večnega vpitja, obrekovanja in zasramovanja učiteljstva in šole sami res mislijo, da so boljši katoliki od nas, ki se držimo šolskih zakonov. A siromaki se motijo; prisega jih veže kakor nas na zakon, zato so prokleti z nami vred, pogubljeni in škripanje z zobmi jih čaka kakor nas.

Mi smo v toliko svobodomiselnosti, da s prepričanja trdimo, da ima tudi vlada in vladar pravico do odgoje in splošne omike in ne sama cerkev. Cerkev naj poučuje veronauk in pazi na versko vzgojo, učiteljstvo pa naj poučuje druge znanosti! Lepo bi bilo, ako bi hotela cerkev to priznati, a ona tega dosedaj ni storila in skoraj gotovo tudi ne bo. Ona hoče imeti prvo in zadnjo besedo pri šolstvu, a tega se mi iz že povedanih vzrokov v resnici bojimo. Naj nas duhovščina imenuje, zmerja in psuje kakor hoče, mi se držimo prisegi in šolskih zakonov. Odločno povemo, da je slovonsko učiteljstvo bilo, je in ostane na strani sedanjega prokletega šolskega zakona, ker ga ta dela neodvisnega, svobodnega in naprednega moža — kakršen mora biti pravi ljudski odgojitelj. Mi v šoli govorimo o Bogu, zunaj šole pa poudarjamo svojo svobodomiselnost v tem duhu. Mi nočemo biti več hlapci duhovščine, marveč svobodni možje. Kdor pa hoče zopet pustiti se vleči za brado in veljati med ljudstvom magari za svetnika ali paten-tiraneega katoličana, prosta mu pot. Tak je res vreden vsega preziranja, ker prezira od presvetlega vladarja dani zakon in prisego, hoče biti boljši od nas, a v resnici pljuje v svojo

lastno skledo in leze pod kuto ljudem, ki so nam vedoma in iz dna duše sovražniki iz same častilakomnosti.

„Kdo je dosleden in značajan — kdo hri-navec?“ To izprevidi vsakdo lahko iz poveda-nega. Slomškarja je hinavska.

„Sicer nam pa povejte, kaj razumete pod svobodno šolo, povejte, kako naj svobodomiselnosti učitelj pravoversko vzgaja mladino, povejte jasno in odločno, kaj mislite o krščanstvu in krščanski vzgoji, pa se nikar ne skrivajte za fraze o predpotopni dobi in farovski hlapcih, s katerim zamorete vjeti le še kakega mladega butea.“

Iz tega vprašanja se razvidi, da je članek jako naiven, da ne rečemo hujšega. Nešte-tokrat je bilo že objavljeno v našem glasilu, da je učiteljstvo srečno in zadovoljno pod se-danjim šolskim zakonom, ako bi bilo materi-alno vprašanje rešeno, bi bilo boljše. Naša svobodomiselnost in svobodna šola je sedanjim šolski zakon in nič drugega. Ta je pa proklet in za Slomškarje nesprejemljiv, zato o tem — amen! Kar delamo, se vjema s šolskim zako-nom, sicer bi nas že vse pobesili!

Po tem zakonu je učiteljstvo odgojevalo pravoversko tako, da je naš preprosti narod ves klerikalen. Vse klerikalno bobnanje o brez-verski šoli in učiteljstvu je torej gola klerikalna laž in lumparija.

Kaj mislimo mi o krščanstvu in kr-ščanski vzgoji? To hočete vedeti? Dobro!

Kristus je ustanovnik krščanstva in kr-ščanske odgoje. Katoliška cerkev pod vidnim poglavarjem „uči Njegove“ nauke prav lepo in na-tančno še danes. Nauki naše katoliške cerkve so ideal pravičnosti, ljubezni in odgoje. Nauk: „Ljubi svojega bližnjega kakor samega sebe,“ je višek demokratizma in svobode. In ta nauk je podlaga katoliški veri in odgoji. Pa tudi drugi nauki so krasni. Sploh rečeno, mi ni-mamo tem lepim moralnim naukom ničesar odvzeti niti dodati. Mi jih rabimo pri odgoji z verno in tudi z uspehom. Npravo pokvarje-nega otroka in tudi odraslega udarimo bolj taki lepi moralni nauki pri odgoji kakor palca, le prav in o pravem času jih je treba uporabljati, kar pa spada v odgojeslovje, ne v politiko.

Sedaj nastane vprašanje, ako se je treba dobesedno držati teh krasnih naukov po naših predpisanih katekizmihi ali ne? Mi trdimo, da se jih moramo držati vedno in povsod brez izjeme. „Ako pride angel z nebes vas drugače učiti kakor vas jaz učim, ne verjemite mu!“ je učil naš Učitelj. Tisti, ki nevedoma in brez premisleka v naglici greši zoper te nauke, kar se prav pogosto zgodi, ker smo ljudje in sla-bostim podvrženi, napravi male ali odpustljive grehe.

(Konec.)

LISTEK.

V spomin gospe Fromove.

Zopet nam je nemila smrt iztrgala iz naše sredine drago tovarišico, ki ni bila pri-ljubljena le pri svojih učenceh in tovariših, ampak čislali so jo vsi farani kot svojo ljubo učiteljico. Preminula je dne 26. maja t. l. dobra gospa Rezika Fromova, rojena Schmidlechnerjeva.

Pokojna je rojena pri Sv. Jurju ob Ščav-nici. Službovala je v Sv. Marjeti na Dravskem polju, pri Sv. Antonu v Slov. gor. in nazad-nje v Sv. Benediktu v Slov. gor. Tukaj jo je dohitela smrt v najlepši dobi življenja. Bila je komaj 25 let stara. Škoda na tako mladem življenju!

Pač je morala imeti kruta smrt mnogo opraviti, preden je uničila tako krepko telo! Čelih sedem tednov se je zaganjala z vedno

ljutejšo silo vanjo, in ubožica je morala pre-biti neznosne bolečine. Umrla je na poročni postelji zaradi gnojno krvnosti, to je, vsa kri se je pretvarjala v gnoj. Ubogi nesrečni mož je iskal pomoči pri vseh zdrav-nikih od blizu in daleč, a ni je našel. Posebno mnogo si je prizadeval čislani gospod dr. A. Kraigher od Sv. Trojice, in rešil jo bi, da ni kruta smrt že tako globoko zasadila svojih krempljev v nedolžno žrtev, ko je bil on poklican. Njemu, dobremu prijatelju učitelj-stva, tem potom presrečna hvala!

Komaj leto dni je užival mladi par v tihem benediškem zakotju mlado, nevkajeno ljubezen. Koliko lepih gradov sta si v tem kratkem času postavila v bele oblake in kako srečna sta zrla v te gradove, ker sta mislila, da se jima gotovo udeležujejo... A kako kruto sta se varala!

Na veliki petek, črni petek, se jima je porodila ljubka deklica, zdrava in krepka, prava podoba svoje matere. Z neizmerno ra-

dostjo sta pričakovala tega dne. Prišel je, a črni petek se je pokazal v vsej svoji čarobni temoti. Ze na tretji dan se je mlade matere polastila huda mrzlica, ki je ves čas boleznii niti za dan ni pustila. Pa vse neznosne bolečine in operacije je bolnica prenašala z občudovanja vredno potrpežljivostjo, ker je pač upala, da doseže zanje zadoščenje, ko bo ob strani svoje ljube hčerke in dobrega moža uživala pravo, gorečo materinsko ljubezen. A tega dne ji sreča ni dala čakati, ker — pod-legla je...

Na dan pogreba je tolažilo mladega, duševno in telesno neizmerno pobitega moža lepo število tovarišic in tovarišev. Tovariš J. Klemenčič pa je pred šolo izpregovoril lepe, pretresujoče besede blagi pokojnici v slovo. Truplo so potem prepeljali v domačo faro Sv. Jurja ob Ščavnici in tako se je pokojni vsaj ena želja izpolnila: „V zemlji domači da truplo leži“.

Razmere v Trstu.

Trst, 14. junija 1909.

* * V 9. št. I. 1906. je objavil Vaš list pod gorenjim naslovom kritiko šolsko urad-nih odnošajev v Trstu ter je dostavil nado, da bo zaradi prehoda šolskega referata iz oblasti magistrata v roke c. kr. namestniškega sveto-valca nastala v Trstu lepša doba za naše šol-stvo. Žal, da je nada ostala do danes nada, zakaj vsa stvar je danes ravno tam, kakor je bila pred 12. februarjem 1906. Formalno je